

Københavns Universitet

Anmeldelse af Hans Browall 2016: Alvastra pålbyggnad

Iversen, Rune

Published in:

Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

Publication date:

2017

Document version

Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):

Iversen, R. (2017). Anmeldelse af Hans Browall 2016: Alvastra pålbyggnad: 1976-1980 års utgrävningar. Västra schaktet. *Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab, 2017*, 184-186.

og fundtyper umiddelbart uden for en mikroregion på blot ca. 8 x 20 km. Holder vi os her til romersk import som centralpladsindikerende element, fremgår det af et oversigtskort over et lidt større område, at der i kort afstand fra Sievern er flere områder med store koncentrationer af romersk import i samme geografiske region mellem Weser og Elben.

Generelt inddrages en lang række tidligere undersøgelser i Aufderhaars omfattende analyser, der både diskuterer tidligere fortolkninger af ringvoldsanlæggene i forhold til lignende anlæg i Sydslesvig og sætter Sieverns fundbillede i forhold til de sydkandinaviske centralpladser.

Man kunne dog have ønsket, at Aufderhaar i visse tilfælde havde været mere kritisk i sin anvendelse af andres arbejde. I den ellers gode mikroregionale undersøgelse anvendes Behres (C.E. Behre 2003: Eine Neue Meeresspiegelkurve für die südliche Nordsee-Transgressionen und Regressionen in den letzten 10.000 Jahren. *Probleme der Küstenforschung im Südlichen Nordseegebiet*. Vol. 28, 9-64, fig. 3) meget detaljerede havspejlskurve for Nordsøen meget ukritisk som udgangspunkt for at belyse forholdet mellem marskbebyggelsens udvikling og havspejlets højde. Kurven har været udsat for en del kritik i de senere år (C. Baeteman, M. Waller & K. Patrick 2011: Reconstructing middle to late Holocene sea-level change: A methodological review with particular reference to 'A new Holocene sea-level curve for the southern North Sea' presented by K.-E. Behre. *Boreas* Vol. 40, 557-572; F. Bungenstock & H.J.T. Weerts 2010: The high-resolution Holocene sea-level curve for Northwest Germany; global signals, local effects or data-artefacts? *Int. J. Earth Science*. Vol. 99, 1687-1706; F. Bungenstock & H.J.T. Weerts 2012: Holocene relative sea-level curves for the German North sea coast. ? *Int. J. Earth Science*. Vol. 101, 1083-1090). Aufderhaar forholder sig ikke

til kritikken af Behres kurve, som for den senere del i høj grad bygger på arkæologiske dateringer af værfternes højde, omend hun erkender, at der naturligvis er risiko for at foretage cirkelslutninger, hvis man derefter anvender kurven som en forklaring på bebyggelsens udvikling (s. 28). Netop værfternes højde som indikatorer for havspejlsniveau er behæftet med meget stor usikkerhed, som følge af lokale forhold under stormfloder. Den meget markante transgression, som Behres kurve viser i de første tre århundreder e.Kr., er udelukkende baseret på bebyggelseshorisonters minimumshøjde og her især på de kontinuerligt opbyggede bebyggelseshorisont i Feddersen Wierde (Bungenstock & Weerts 2010 tabel 1-5). Det er derfor, mildest talt, noget af en ringslutning, når Aufderhaar anvender Behres havspejlsændringskurve til at forklare værfternes udbygning (s. 250f). Det er brandærgerligt, da det skæmmer en ellers interessant dia-kron analyse af mikroregionens udvikling.

Til trods for de små metodiske skønhedsfejl kan bogen bestemt anbefales. Materialet er godt fremlagt, og både analysen af kulturlandskabets udvikling og diskussionen af Sievern som centralplads/-region er overordentligt relevante også i en dansk sammenhæng.

Niels Algreen Møller
Museum Thy

Hans Browall: *Alvastra pålbyggnad, 1976-1980 års utgrävningar. Västra schaktet*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Handlinga, Antikvariska serien 52. Stockholm 2016. 180 sider samt CD. ISBN 978-91-7402-444-9. Pris: 235 SEK.

Dette er en bog, jeg virkelig har set frem til, siden jeg læste og anmeldte Hans Browalls storværk *Alvastra pålbyggnad, 1909-*

1930 års utgrävningar fra 2011 (se Kuml 2012). Her behandlede Browall Otto Frödins 100 år gamle udgravninger af den ikoniske mellemneolitiske pælebygning. Alvastra er beliggende i det sydvestlige Östergötland og udmærker sig med sine velbevarede trækonstruktioner og rige genstandsmateriale, som repræsenterer både tragtbægerkultur (TRB) og grubekeramisk kultur (GBK). Alvastra blev opdaget allerede i 1908, og Frödin foretog udgravninger i årene 1909-17, 1919 og 1928-30 efterfulgt af Mats P. Malmer i 1956 (mindre prøvegravning) og igen i 1976-1980. Det er dermed den sidste udgravningskampagne, som nu fremlægges.

Bogen omhandler imidlertid, som det også fremgår af titlen, kun det vestlige udgravningsfelt, som Browall selv var udgravningsleder for – blot ét af fire hovedfelter. At ikke hele 1976-1980-undersøgelsen fremlægges er beklageligt, som Browall også selv skriver i sit forord, men det har altså åbenbart ikke været muligt. Mens Frödins undersøgelser var arealmæssigt ekstensive, så var hovedformålet med de senere mere begrænsede undersøgelser at fremskaffe information om de stratigrafiske og kronologiske forhold som supplement til de tidlige udgravninger. Således omfatter vestfeltet kun 12 m², som ikke desto mindre blotlagde et kulturlag samt rester af to plankegulve med hvert sit stenbyggede ildsted. Gulvene var adskilt af en række tætstillede pæle og udgjorde en fortsættelse af de strukturer, Frödins gamle undersøgelser havde blotlagt. Vestfeltet ligger umiddelbart nord for Frödins felt i den centrale og vestlige del af pælebygningen, som var tragtbægerdomineret, modsat den østlige del som viste et grubekeramisk tilhørsforhold.

Bogens opbygning er stort set identisk med publiceringen af 1909-1930-udgravningerne. Dermed spiller bøgernes format, layout og opbygning fint sammen og former et sammenhængende og lettilgæn-

geligt hele. Således indledes også denne bog med resumeer på engelsk og tysk efterfulgt af et forord på svensk. I kapitel 1 introduceres vi kort til fundet af Alvastra og udgravnings- og publiceringshistorikken. Her gives også en helt kortfattet oversigt over de forskellige felter og deres indbyrdes beliggenhed.

Kapitel 2 giver en indføring i selve undersøgelsen af vestfeltet, herunder udgravningsmetodik og feltdokumentationen, mens det kun en halv side lange kapitel 3 er koncentreret om lagfølgen (eller mangel på samme) og valg af strategien for udgravningen heraf. Kapitel 4 behandler de fundne træ- og stenkonstruktioner, herunder primært gulve, pælerække og ildsteder. Et afsnit omhandler kronologi og datering, hvor der præsenteres et scenarie for de 42 år af bygningsforløbet, der er kortlagt dendrokronologisk, herefter gives en tolkning af pælebygningens konstruktion. På den medfølgende CD findes digitaliserede plantegninger (dwg-fil), diagrammer, tabeller og fundlister mv. Valget af CD'en som medie virker dog noget forældet. Læseren opfordres til at orientere sig i CD'ens filer undervejs i læsningen, men det er vel efterhånden svært at opdrive en computer med indbygget CD-drev, et link til en internetbaseret database havde været at foretrække.

Med kapitel 5 er vi fremme ved bogens klart længste kapitel, der nøje gennemgår fundene. Den grad af overensstemmelse, der ses i opbygningen af de to Alvastrabøger, rækker helt til opdelingen af afsnittene om fundmaterialet. Her fremlægges først genstande af flint, så bjergart, keramik, ben, horn og tand, hvorefter kommer en gennemgang af knoglematerialet (inkl. brændte og ubrændte menneskekogler), korn, frø og nødder. De tre førstnævnte genstandsgrupper er de klart mest omfattende, og mens flint- og bjergartsgenstandene er ledsaget af en række, desværre ikke særlig gode, sort/

hvid-fotos, findes flere udmærkede tegninger af keramikken.

Bogens sidste 20 sider (foruden litteraturliste etc.) er dedikeret til to kapitler, et om de overordnede iagttagelser og tolkninger (kapitel 6) samt et om Alvastra i videre perspektiv (kapitel 7).

Kapitel 6 indledes med en indplacering af vestfeltet i forhold til de øvrige tilstødende felter og de konstruktioner og fund, der fandtes her. Således kan der tegnes et billede af fundforhold og konstruktioner i en ubrudt strækning fra pælebygningens centrale vestlige del og nordpå til dens periferi. Herefter kommer et ganske kort afsnit om pælebygningens anvendelsesperiode, som på baggrund af C14-dateringer og genstandsmaterialet kan siges at omfatte hele perioden ca. 3350-2750 f.Kr. Fundmaterialet indikerer en ældre (MN I-II) og en yngre fase (MN III-IV), hvor det 42 år lange dendrokronologisk dokumenterede bygningsforløb hører til i den ældre fase. Dermed afklares den usikkerhed omkring længden af brugsperioden for Alvastra, som tidligere rådede. Til sidst i kapitel 6 fremlægges to forskellige tolkningsforslag vedrørende brugen af pælebygningen. Mens det ene baseres på pælebygningens interne strukturer og forhold, inddrager det andet det omgivne neolitiske kulturlandskab. Begge tolkningsforslag fokuserer på Alvastra som en rituel plads, hvor menneskelige rester/knogler har været håndteret og/eller "begravet".

Kapitel 7 opsummerer tolkningen af pælebygningens layout, stratigrafi og datering. Herefter gennemgås kort en række andre neolitiske trækonstruktioner i Skandinavien, hvilket udgør en delvis (og i nogle passager direkte) spejling af kapitel 11 i Browalls bog om 1909-1930-udgravningerne. Kapitlets sidste tre sider omhandler pælebygningens rolle for forståelsen af forholdet mellem TRB og GBK i et forskningshistorisk perspektiv.

Samlet set bidrager *Alvastra pålbyggnad*,

1976-1980 års utgrävningar med en ny forståelse af pælebygningens kronologi, hvilket også var blandt udgravningskampagnens primære formål. I den forbindelse er det dog ærgerligt, at vi ikke får præsenteret resultaterne af hele 1976-1980-udgravningerne, men kun vestfeltet, hvilket ellers ville have gjort det samlede værk om Alvastra næsten komplet. Ydermere kan man stille sig selv spørgsmålet, hvorvidt Browall hellere skulle have præsenteret alle udgravningskampagnerne i én samlet udgivelse, i stedet for to, med én introduktion, én gennemgang af konstruktionerne, én fundfremlæggelse etc? At de to bøger har samme opbygninger, gør det dog nemt at orientere sig i dem, men det fører også til en del gentagelser. Personligt synes jeg, det fungerer med opdelingen i to værker, da de behandler tydeligt adskilte udgravningsforløb dikteret af forskellige forskningsspørgsmål og med knap 50 års mellemrum.

Bogens store force er, som i publiceringen af 1909-1930-udgravningerne, det velbearbejdede empiriske materiale. Søger man derimod efter en grundig analyse, diskussion og tolkning af kulturforholdet TRB/GBK, så leder man forgæves, og det er vel nok publikationernes egentlige mangel. Alvastra er bl.a. unik ved at vise spor af både TRB og GBK. På baggrund af dette forhold, sammenholdt med forfatterens omkring 40 års arbejde med Alvastra og Östergötlands arkæologi, kunne man have ønsket, at dette potentiale var udfoldet noget mere. Dette til trods er det en forbillig indsats, Hans Browall har leveret med udgivelsen af de to bøger, og han har skabt det bedst tænkelige empiriske grundlag at arbejde videre på. Dermed er det sidste ord formentlig hverken sagt eller skrevet om Alvastra.

Rune Iversen
Afdeling for Arkæologi
SAXO-Instituttet
Københavns Universitet